

Павленова К.О.

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність проблеми. Сьогодні створені нові підвалини регулювання податкових відносин. Однак, навіть після шістнадцятирічного безперервного вдосконалення податкового законодавства існує ще багато проблем, протиріч та невирішених питань. Так, відсутність Податкового кодексу в Україні не дає можливість з'ясувати характер податкових відносин, що виникають у процесі оподаткування. Особливо сьогодні, на державному рівні визнано гостроту проблеми оподаткування, пов'язаної з надмірністю податкового тягаря, що є однією з причин фінансової нестабільності підприємств, зменшення сукупного попиту, частини податкових надходжень до бюджету й економічної нестабільності.

Аналіз досліджень та публікацій. На сьогоднішній день проблема податкової системи України не залишає байдужими багатьох українських вчених, науковців та економістів. Чимало праць присвячено проблемам системи оподаткування, реформування податкового законодавства України. Так, питанням впливу бюджетно-податкової політики на економічний розвиток країни присвячено наукові праці таких вітчизняних вчених А.Гальчинського, В.Гейця, Я.Жаліла, М.Крупки, Ю.Пасічника, І.Лютого, А.Чухна, І.Радіонова, В.Суторміна, В.Федосова, О.Чуприна, І.Чугунова та інших.

Метою статті є розглянути основні недоліки податкової системи України, проаналізувати існуючу систему оподаткування та визначити основні шляхи підвищення ефективності податкового законодавства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні питання вдосконалення податкової системи знаходиться у центрі уваги наукової та громадської думки. Модель системи податкового регулювання, побудована в Україні, вичерпала свої можливості позитивного впливу на господарські процеси і через свою фіскальну орієнтованість стає гальмом на шляху розвитку економіки нашої країни. Саме тому необхідно дослідити основи реформування податкової системи та його необхідність у сучасних умовах.

Враховуючи стан податкових відносин в Україні, більшість вчених експертів та політиків зазначають, що основними вадами податкової системи є її надмірна фіскальна спрямованість, нерівномірний характер податкового навантаження, нестабільність податкового законодавства, неоднорідність нормативно-правової бази оподаткування, неузгодженість окремих законодавчих норм, наявність норм неоднозначного тлумачення[1].

Кабінет Міністрів України та Державна податкова адміністрація вбачають розв'язання проблем системи оподаткування та податкового законодавства шляхом впровадження Податкового кодексу, який покладено в основу Концепції реформування податкової системи України.

На думку В. Бореяка, проєкт Податкового кодексу має як позитивні так і негативні зміни відносно чинного податкового законодавства, а також, що його автори більше думали про наповнення державного бюджету, ніж про стимулювання товаровиробників. Отже, до позитивних змін можна віднести зменшення ставки податку на прибуток підприємств та ПДВ, запровадження прискореної амортизації для високотехнологічного обладнання та поліпшення адміністрування податків. Щодо негативних змін, то їх набагато більше. Слід зазначити, що більшість науковців схилиються до думки про те, що саме прийняття Податкового кодексу змінить чинне законодавство та дасть змогу вирішити низку проблем, однак є й ті, що вважають інакше, а саме прийняття Податкового кодексу не призведе до спрощення податкового законодавства, податкове навантаження не зменшиться, а стимулів для розвитку нових технологій буде досить мало. Отже, спробуємо з'ясувати істинність цих думок.

Слід зазначити, що податкове реформування в Україні не має відбуватися окремо та ізольовано від інших заходів реформування економіки. Так, воно має здійснюватися як комплекс заходів податково-бюджетної та грошово-кредитної політики.

Неефективність податкової системи дає змогу сформулювати основні вимоги та принципи реформування податкової системи, а саме:

- прозорість та повнота сплати податків;
- стабільність та рівномірність податкових надходжень до державного бюджету;
- наукова обґрунтованість податкових ставок;
- розширення бази оподаткування;
- легалізація тіньового сектору економіки;
- врахування суперечностей між загальнодержавними та місцевими інтересами;
- простота адміністрування податків та зборів.

Реформування податкової системи, на думку Романюка М.В., має включати такі складові:

- забезпечення стабільності правової бази функціонування податкової системи, її гармонізація із законодавством, що регулює господарські відносини (насамперед – Цивільним та Господарським кодексами України);
- організаційні зміни, які полягають у чіткому визначенні місця та ролі державної податкової служби, скорочення її чисельності з одночасним підвищенням ефективності функціонування, ліквідація нехарактерних для податкового органу функцій (трактування податкового законодавства, слідчі дії);
- зміни методів та принципів контролю за сплатою податків, зміна взаємовідносин податкового органу з платником податку;
- узгодження ставок оподаткування з можливостями платників податків;
- галузеве і регіональне диференціювання ставок оподаткування з метою узгодження різних груп еконо-

мічних інтересів.

Отже, побудова податкової системи з врахування вищезазначених принципів дасть змогу створити в Україні сприятливий податковий клімат та вирішити основні проблеми системи оподаткування.

Разом з тим реформування системи оподаткування має бути менш інтенсивним. Це обумовлено тим, що постійні зміни у податковому законодавстві призводять до надзвичайно заплутаних норм оподаткування, протиріч, порушенню норм діючого законодавства.

Система оподаткування України розвивається поступово. Ті зміни, що відбулися за роки незалежності, мають позитивний характер, зокрема кількість податків було зменшено, податкові ставки знижено, розширилася податкова база, значно поліпшилось надходження податків. Однак сучасна система оподаткування має і значні недоліки. Сьогодні актуальними питаннями є зміна податкового навантаження та проблема зміни ПДВ та/або податку на прибуток підприємства єдиним податком з реалізації. Так, Б.Малашонком та Г.Владимирським запропоновано змінити ПДВ зі ставкою 20% та податок на прибуток зі ставкою 25% єдиним податком з реалізації зі ставкою 6,9%. Отже, на думку авторів зазначеної пропозиції система оподаткування матиме такі переваги:

- прозорість бази оподаткування;
- неможливість ухилення від сплати податків;
- значне зростання бази оподаткування за рахунок залучення до сплати податків тих підприємств, які показували у звітності збитки;
- збільшення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в економіку України у зв'язку з привабливістю умов оподаткування;
- скорочення видаткової частини бюджету на утримання контролюючих органів.

Окремою проблемою є податкові пільги. Адже, звільняючи від податків деякі підприємства, держава збільшує податковий тягар іншим, а також податкові пільги часто перетворюються на ухилення від податків, які здійснюються шляхом штучного банкрутства, створення фіктивних підприємницьких осіб тощо.

Однією з головних характеристик податкової системи будь-якої держави є рівень ставок. Сьогодні важливого значення набуває податкова політика держави щодо загального рівня податкового навантаження. В Україні у 2005 році цей показник підвищився до 36,6%, а на кінець 2006 року – 40%. Скорочення перерозподілу ВВП через податкову систему є одним з перспективних напрямів податкової політики держави. Однак, слід не забувати те, що непередумане зменшення податкового навантаження зумовить відповідне зменшення надходжень до Зведеного бюджету України. Отже, щоб не допустити зменшення податкових надходжень, необхідно одночасно із зменшення ставок податків запровадити заходи з детінізації економіки.

Новим елементом податкової системи, на думку Ревуна В.І. можуть стати податки на майно юридичних та фізичних осіб. Однак, що стосується юридичних осіб, то оподаткування їхнього майна небажане на сьогоднішній день, оскільки зросте податкове навантаження на підприємства. У той же час податки на майно фізичних осіб необхідно запровадити найближчим часом. При цьому дані податки повинні мати соціальну спрямованість та неодмінно враховувати матеріальний рівень життя платника податку. Отже, дотримання соціальної справедливості є можливим у разі впровадження диференційованих ставок ПДВ та прогресивної шкали оподаткування доходів та майна фізичних осіб, що практикується у більшості країн світу.

Отже, податки на майно слід пов'язати з такими об'єктами нерухомості, як квартири, будинки, будівлі не виробничого використання та земля, не залучена до сільськогосподарського використання. Саме тут йдеться про перевищення деяких соціально-економічних показників.

Другим кроком на шляху переорієнтації нашої податкової системи може бути впровадження ресурсоощадних технологій та посилення оподаткування економічно шкідливих та небезпечних виробництв. Екологічно небезпечні підприємства мають стояти перед вибором: сплачувати до державного бюджету великі суми зборів або ж розв'язати проблему викидів-скидів на виробництві.

Також варто звернути увагу на підвищення питомої ваги прямих податків і перетворення їх на основне джерело надходжень до бюджету.

Висновки. Отже, реформування податкової системи України є необхідним. При цьому його не можна зводити до зниження податкових ставок. Фактично, сучасні зміни податкового законодавства України є не реформуванням, а всього лише «косметичним ремонтом». Однією з причин цього є відсутність Податкового кодексу. Саме Податковий кодекс має забезпечити комплексний підхід у регулюванні податкових відносин, забезпечити стабільну та єдину законодавчу базу оподаткування, забезпечити диференційований підхід до оподаткування.

Реформа податкової системи, однак, має бути комплексом дій та процесів, що дадуть змогу усунути основні вади податкової системи та закладуть основу для побудови міцної економіки України, стануть чинником її економічного зростання.

Слід відзначити, що податкова реформа має проводитися поступово, без поспіху, тоді податкова система справді перестане бути гальмом української економіки, унеможливить ухилення від сплати податків та зупинить розширення тіньового сектору економіки України.

Отже, сподіваємося, що завершення податкової реформи в Україні призведе до поліпшення податкового клімату в державі, та стане потужним поштовхом до розвитку економіки нашої країни.

Джерела та література

1. До питання про податкову реформу в Україні //Фінанси України. – 2006. – №4. – С. 55–61.

2. Економіко-правові засади понятійного апарату податкового законодавства //Фінанси України. – 2006. – №8. – С.47–50.
3. Концепція реформування податкової системи України та конкурентоспроможність національної економіки //Економіка України. – 2007. – №8. – С.19–27.
4. Необхідність реформування податкової системи України //Економіка та держава. – 2006. – №12. – С.26–27.
5. Податкова система та інвестиційна привабливість економіки України //Фінанси України. – 2006. – №1. – С.38–42.
6. Про реформування й модернізацію податкової системи //Фінанси України. – 2006. – №6. – С.27–34.
7. Шляхи підвищення ефективності податкового та соціального законодавства //Економіка України. – 2007. – №9. – С.30–37.

Підхонний О.М., Рудик О.Р.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ КАТАСТРОФ У ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ

Вступ. Синергетика розглядається як одна із фундаментальних концепцій, що становлять ядро сучасної наукової картини світу. У найкоротшому визначенні синергетика є теорією самоорганізації систем різної природи. Терміном "катастрофа" в концепціях самоорганізації називають якісні, стрибкоподібні, раптові ("гладкі") зміни, стрибки в розвитку. Сьогодні на рівні математичної теорії можна стверджувати, що будь-яка достатньо складна система, що взаємодіє зі своїм оточенням, проходить в своєму розвитку певні етапи. Спочатку із неупорядкованих частин системи раптово формуються і далі з великою швидкістю починають рости безліч структур – "нових форм". За рахунок протилежної, "руйнівної" тенденції швидкість росту поступово сповільнюється, деякі форми зникають, інші набувають стійкості. Ця тенденція рано чи пізно перемагає, занурюючи все в початковий хаос, і наступає криза, що породжує структури наступного етапу.

Однією з математичних теорій, що описують різкі переходи, є теорія катастроф. Як наукова дисципліна вона з'явилася в 70-х роках минулого століття. Важливим в цій теорії є те, що вона не вимагає точних математичних моделей і може описувати ситуації не "кількісно", а "якісно", а її результати і висновки ілюструються простими геометричними образами (моделями).

Теорія катастроф є однією із частин більш загальної математичної теорії – якісної теорії складних нелінійних систем.

Оскільки в точках катастроф навіть незначні рухи можуть вплинути на хід розвитку, дуже корисним є вміння визначати, чи далеко від такої точки перебуває система. Для цього слід вивчити залежність системи від зовнішніх параметрів в математичних моделях. Проте на практиці нерідко зустрічаються випадки, коли у дослідника немає навіть приблизних міркувань про те, яким еволюційним рівнянням описується розвиток системи. Але навіть в цих ситуаціях, патологічних з погляду математичного моделювання, можна вказати деякі непрямі ознаки того, що система, яка вивчається, перебуває поблизу точки катастрофи.

Нестійкі моделі довгий час вважалися некоректними і їх "виганяли" з науки. Віддзеркаленням цього стала точка зору Ж. Адамара, французького математика, сформульована ним на початку ХХ століття. Він запровадив поняття коректної задачі як задачі, для якої існує єдиний і стійкий розв'язок. Задачі, для яких не виконується хоча б одна із цих вимог, він вважав нецікавими для практики.

Проте життя показало, що нестійкість – невід'ємний атрибут нашого світу. Більш цікава точка зору Анрі Пуанкаре, співвітчизника і сучасника Адамара. Роберт Гілмор, автор книги «Catastrophe Theory for Scientists and Engineers», стверджує, що: "основи сучасного підходу до визначення якісних змін в поведінці розв'язків звичайних диференціальних рівнянь були закладені майже 100 років тому Пуанкаре... Ці роботи... значно випереджали свій час. Сам Пуанкаре не зміг реалізувати поставлену ним дослідницьку задачу, а з його сучасників тільки А. Ляпунов слідував цій програмі при вивченні критичних рішень рівнянь. Після Ляпунова роботи з теорії біфуркацій практично припинилися... Така ситуація збереглася до 30-х років ХХ ст., поки радянські математики А. Андронов і Л. Понтрягін... знов не звернулися до ідей Пуанкаре. Особливе поживлення в цій сфері спостерігалось в 1950-1967р.р."

Основою теорії катастроф є нова галузь математики – теорія особливостей гладких відображень, що є узагальненням задач на екстремум в математичному аналізі. Її початок було покладено у 1955 р. американським математиком Г. Уїтні. Після робіт Р. Тома, який дав теорії сучасну назву почався інтенсивний розвиток як самої теорії катастроф, так і її численних застосувань. Значення елементарної теорії катастроф полягає у тому, що вона зводить величезне різноманіття ситуацій до невеликого числа стандартних схем, які можна детально дослідити раз і назавжди.

В економічній науці методи синергетики задіяні декількома роками раніше, ніж в інших сферах соціального знання. Перші впровадження належали фахівцям з економічної історії, часто економістам-теоретикам, які фокусували свою увагу на економічних структурах минулого. Так, з'явилися роботи з аналізу ринку цінних паперів, які дотепер становлять більшість серед робіт даного напрямку; дослідження, засновані на нелінійному аналізі динаміки ринку робочої сили.

Відзначимо, що кількість досліджень, що застосовують синергетичну парадигму, різко зростає за останні роки. Схоже, що економічна наука пройшла своєрідну "точку біфуркації" і стрімко освоює новий гносеологічний підхід.